

Localitatea Saschiz (Keisd, Sászkézd vára) se află în partea de sud-est a Transilvaniei, în zona de colonizare săsească, originile sale medievale fiind de căutat în secolele XI–XII. Prima mențiune documentară datează din 1309, iar în secolele XIV–XV era o localitate de importanță regională, comparabilă în multe situații cu Sighișoara. Biserica evanghelică a fost construită în stil gotic târziu în intervalul 1493–1525, originalitatea ei fiind dată de proiectul arhitectural care a inclus de la început componentele necesare unei duble funcțiuni, biserică și în același timp fortificație care poate asigura refugiul și apărarea eficientă a locuitorilor în cazul unui pericol neașteptat. Biserica este alcătuită dintr-o sală de dimensiuni mari, un cor alungit încheiat cu o absidă poligonală și o sacristie pe partea de nord, alipită corului și supraetajată, astfel încât din exterior are aspectul unui mic turn – toate acestea suprapuse de un etaj de apărare ieșit în consolă și sprijinit pe contraforturi. Un turn fortificat este amplasat pe latura de nord, la cca 10 m distanță de biserică. Cercetarea arheologică s-a derulat în contextul deschiderii unui șantier de restaurare în intervalul 1999–2010, fiind concentrată pe suprafețe relativ restrânse în exteriorul bisericii, în interiorul turnului și în interiorul corului. Articolul prezintă cercetările efectuate asupra bisericii, urmând ca investigațiile din zona turnului, cimitirul și materialele arheologice descoperite să fie publicate ulterior. Cercetarea arheologică a stabilit că biserica formată din navă, cor alungit încheiat cu absidă pentagonală și sacristie pe latura de nord, a fost construită într-o singură etapă, inclusiv contraforturile fiind prevăzute în proiectul inițial. În jurul bisericii s-a dezvoltat un cimitir din care au fost cercetate peste 30 de morminte. Deși săpăturile au fost relativ restrânse, putem concluziona că nu a existat un lăcaș de cult mai vechi pe același amplasament. Niciun fel de vestigii care să poată fi legate de o astfel de etapă nu au fost identificate, prin vestigii înțelegând ruine, depuneri stratigrafice, cimitir aferent sau artefacte care să poată documenta o astfel de prezență. Literatura de specialitate mai veche a susținut constant o astfel de evoluție, în care vechea biserică a comunității săsești, probabil o bazilică din secolul al XII-lea, a fost suprapusă mai mult sau mai puțin direct de biserică sală fortificată de la sfârșitul secolului al XV-lea. O astfel de teorie a fost susținută de prezența unui mic lapidariu în interiorul bisericii, de refolosirea unor pietre profilate în clădirea gotică, și desigur de faptul că în mod firesc lucrurile au evoluat în acest fel în majoritatea comunităților săsești din sudul Transilvaniei, între bisericile din diferite etape conservându-se o continuitate spațială. La Saschiz realitățile constatate arheologic nu confirmă însă un astfel de scenariu, fiind evident faptul că biserica romanică a funcționat pe un alt amplasament, împreună cu cimitirul aferent, rămas probabil până la Reformă cimitir principal al comunității.